

FRANTIŠEK

*Meno Boha je
Milosrdenstvo*

Rozhovor

s ANDREOM TORNIELIM

FRANTIŠEK

Meno Boha je
Milosrdenstvo

FRANTIŠEK

Meno Boha je
Milosrdenstvo

Original title: Francesco: IL NOME DI DIO È MISERICORDIA
Una conversazione con Andrea Tornielli
2016 – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano
Copyright © 2016 – EDIZIONI PIEMME Spa, Milano
www.edizpiemme.it
Cover photo © Contrasto

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2016
Translation © Oľga Gavendová, 2016

Misericordiae vultus © Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano
Slovenský preklad *Misericordiae vultus* © Konferencia biskupov
Slovenska, 2015

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri.

www.fortunalibri.sk

Zodpovedná redaktorka Otilia Škvarnová

Prvé vydanie

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať,
ukladať do informačných systémov ani rozširovať
akýmkoľvek spôsobom, či už elektronicky, mechanicky,
fotografickou reprodukciovou, alebo inými prostriedkami,
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-8142-559-2

Tým, čo si namýšľali, že sú spravodliví, a ostatnými pohrdali, Ježiš povedal toto podobenstvo: „Dvaja ľudia vstúpili do chrámu modliť sa. Jeden bol farizej, druhý mýtnik. Farizej sa postavil a takto sa v sebe modlil: ‚Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: vydierači, nespravodlivci, cudzoložníci alebo aj ako tento mýtnik. Postím sa dva razy do týždňa, dávam desiatky zo všetkého, čo mám.‘ Mýtnik stál celkom vzadu a neodvážil sa ani oči k nebu zdvihnúť, ale bil sa do prs a hovoril: ‚Bože, buď milostivý mne hriešnemu.‘ Hovorím vám: Tento odišiel domov ospravedlnený, a nie tamten. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený.“

Evanjelium podľa Lukáša 18, 9 – 14

Čitateľovi
FRANTIŠKOV POHĽAD

V nedeľu 17. marca 2013 ráno slúžil František svoju prvú verejnú svätú omšu po tom, ako ho v predchádzajúcu stredu večer zvolili za rímskeho biskupa. Kostol svätej Anny vo Vatikáne, ktorý sa nachádza kúsok od rovnomennej vstupnej brány do najmenšieho štátu na svete a je farským kostolom pre obyvateľov mestskej časti Borgo Pio, praskal vo švíkoch. Bol som tam aj ja spolu s niekoľkými priateľmi. František vtedy kázal ako pápež po druhý raz. Hovoril voľne, bez vopred pripraveného textu: „Ježišov odkaz je milosrdenstvo. Pre mňa je to Pánovo najsilnejšie poslanstvo.“

Pápež komentoval úryvok *Evanjelia podľa Jána*, v ktorom sa hovorí o cudzoložnici, o žene, ktorú zákonníci a farizeji chceli ukameňovať, ako to kázal Mojžišov zákon. Ježiš jej zachránil život. Povedal, nech ten, kto je bez hriechu, prvý hodí do nej kameň. Vtedy všetci odišli. „*Ani ja ťa neodsudzujem. Choď a už viac nehreš!*“ (8, 11).

Odvolávajúc sa na zákonníkov a farizejov, ktorí pristihnutú ženu priviedli pred Nazaretského, pápež povedal: „Aj nám sa neraz páči, keď druhých palicujeme, keď iných odsudzujeme.“ Podľa neho prvý a jediný krok, ktorý musíme urobiť, aby sme zakúsili milosrdenstvo, je uznať, že ho potrebujeme. „Vo chvíli, keď sme uznali, že sme hriešnici, prišiel pre nás Ježiš.“ Stačí, ak nebudeme ako farizej, ktorý sa postavil pred oltár a ďakoval Bohu, že nie je hriešnik „*ako ostatní ľudia*“. Ak sme ako ten farizej, ak si myslíme, že sme spravodliví, „nepoznáme Pánovo srdce a nikdy nebudeme schopní s radosťou prežiť skutočnosť milosrdenstva“, vravel nový rímsky biskup. Kto je zvyknutý povýšene posudzovať druhých, kto sa cíti dobrý, kto sa považuje za spravodlivého a dobrého, nikdy nespozná, že potrebuje objatie a odpustenie. A sú aj takí ľudia, ktorí si to uvedomujú, ale myslia si, že zlo, ktoré spôsobili, sa nedá odpustiť.

František potom priblížil dialóg s mužom, ktorý keď počul tieto slová o milosrdenstve, povedal: „Otče, keby ste poznali môj život, nehovorili by ste takto. Urobil som veľmi zlé veci.“ Na to dostal odpoveď: „Tým lepšie! Choď k Ježišovi, on bude rád, ak mu to vyrozprávaš! On na to zabudne. Má osobitnú schopnosť zabúdať. Už si na to viac nespomenie, pobožká ťa, objíme a povie ti iba: *„Ani ja ťa neodsudzujem. Choď a už viac nehreš!*“ Len to ti poradí. No po mesiaci sme znova v tom istom... Vráťme sa teda k Pánovi. Pán sa nikdy neunaví v odpúšťaní. Nikdy! Sme to my, čo sme často unavení, keď ho máme prosieť o odpustenie. Prosme si milosť, aby sme mali silu pýtať si odpustenie, lebo on sa v odpúšťaní nikdy neunaví.“

Z tejto Františkovej kázne, ktorá sa ma hlboko dotkla, bolo vidieť, že stredobodom prvých rokov jeho pontifikátu bude posolstvo o milosrdenstve. Jednoduchými a hlbokými slovami predstavil tvár cirkvi, ktorá nevyčíta ľuďom ich krehkosť a ich zranenia, ale lieči ich liekom milosrdenstva.

Žijeme v spoločnosti, ktorá nás čoraz zriedkavejšie vedie k tomu, aby sme uznali a prijali vlastnú zodpovednosť – veď mýlia sa vždy tí druhí. Nemorálni sú vždy druhí, vina je vždy niekoho iného, nikdy nie naša. A niekedy prežívame skúsenosť určitého klerikalizmu návratu, ktorý sa sústreďuje na to, aby nám vymedzil hranice, aby usporiadal životy ľudí tým, že im kladie príkazy a zákazy, ktoré sťažujú už aj tak náročný každodenný život. Tento postoj je vždy pripravený skôr odsúdiť ako prijať. Sústreďuje sa na posudzovanie, nie na to, aby sa so súcitom sklonil k ľudskej biede. Posolstvo o milosrdenstve, ktoré je jadrom tejto „prvej nepísanej encykliky“, obsiahnutej v krátkej kázni nového pápeža, rúcalo naraz obe klišé.

Približne po roku, 7. apríla 2014, František opäť komentoval ten istý úryvok evanjelia počas rannej omše v kaplnke Domu svätej Marty. Priznal sa, že ho táto časť evanjelia vždy dojíma: „Boh odpúšťa nie nejakým dekrétom, ale milým pohladením.“ Svojím milosrdenstvom „Ježiš ide až za zákon a odpúšťa, hľadiac naše rany po hriechu“.

„Dnešné biblické čítania,“ objasňoval ďalej pápež, „nám hovoria o cudzoložstve“, ktoré bolo spolu s rú-

haním a modlárstvom podľa Mojžišovho zákona považované za veľmi ťažký hriech, trestaný odsúdením na smrť kameňovaním. K úryvku z ôsmej kapitoly Jánovho evanjelia pápež poznamenal: „Stretávame Ježiša, ako sedí uprostred zástupu a učí.“ Potom „pristúpili zákonníci a farizeji so ženou, možno so zviazanými rukami. Postavili ju doprostred a odsúdili: Pozri, cudzoložnica!“ Bolo to verejné obvinenie. Evanjelium rozpráva, že Ježišovi položili otázku: „Čo máme urobiť s touto ženou? Ty nám vravíš o dobrote, ale Mojžiš nám nariadil, že ju máme zabiť!“ František dodal: „Hovorili to, aby ho skúšali, aby mali dôvod a mohli ho obviniť.“ Naozaj, ak by im Ježiš odpovedal: „Áno, ukameňujte ju“, mohli by ľuďom povedať: „Aha, toto je ten váš dobrý učiteľ, pozrite, čo urobil s tou úbohous ženou!“ Ak by však Ježiš povedal: „Nie, úbohá žena. Odpustite jej!“, mohli ho obviniť, že nedodržia zákon.

Ich jediným cieľom bolo „vyskúšať Ježiša, chytiť ho do pasce“, vysvetľoval ďalej František. „Ich nezaujímala žena, nezaujímali ich cudzoložníci, možno aj niekto z nich bol taký.“ Vtedy im Ježiš, ktorý chcel zostať so ženou sám a prehovoriť k jej srdcu, odpovedal: „*Kto z vás je bez hriechu, nech prvý hodí do nej kameň.*“ A keď ľudia počuli tie slová, postupne odišli. „Evanjelium s istou iróniou hovorí, že žalobcovia sa jeden po druhom – počnúc najstaršími – vytrácali. V nebeskej banke mali toho veľa na rováši.“ V tej chvíli nastal okamih Ježiša svedníka. „*Zostal sám so ženou, čo stála v prostriedku.*“ Ježiš prstom písal do prachu na zemi. Niektorí exegeti tvrdia, že písal

hriechy tých zákonníkov a farizejov, no možno je to len predstava. Potom „sa vzpriamil, zahľadel sa na zahanbenú ženu a povedal jej: *Žena, kde sú? Nik ťa neodsúdil?*‘ Sme tu sami, ty a ja. Ty pred Bohom, bez obvinení, bez ohovárania. Ty a Boh“.

„Žena sa nepovažovala za obeť falošného obvinenia, nebránila sa: Ja som sa neprevinila cudzoložstvom“, upozornil František. Nie, ona uznala svoj hriech a Ježišovi odpovedala: *„Nik, Pane.“* Vtedy jej Ježiš povedal: *„Ani ja ťa neodsudzujem. Choď a už viac nehreš!“* František pokračoval: „Ježiš odpúšťa. No je tu niečo viac než odpustenie. Lebo ako spovedník ide Ježiš ďalej než zákon.“ Ved „zákon schvaľoval, že mala byť potrestaná“. Okrem toho Ježiš „bol čistý a mohol hodiť kameň ako prvý“. Kristus však „ide ďalej. Nehovorí jej: *„Cudzoložstvo nie je hriech, ale neodsudzuje ju podľa zákona.“* Práve v tom spočíva „tajomstvo Ježišovho milosrdenstva“.

Aby bol Ježiš milosrdný, prekračuje „zákon, ktorý nariadil kameňovanie“. Žene hovorí, aby odišla v pokoji. „Milosrdenstvo je niečo, čo nie je ľahké pochopiť,“ vysvetľoval rímsky biskup v tejto rannej kázni. „Nezotiera hriechy,“ lebo „hriechy zotiera Božie odpustenie“. No „milosrdenstvo je spôsob, akým Boh odpúšťa“. Lebo „Ježiš mohol povedať: *„Ja ti odpúšťam, choď!“* Podobne ako povedal ochrnutému mužovi: *„Tvoje hriechy sú ti odpustené!“* V tejto situácii ide Ježiš ďalej a žene radí, aby viac nehrešila. V tom vidíme Ježišov postoj milosrdenstva – obhajuje hriešnika pred nepriateľmi, chráni ho pred spravodlivým odsúdením.“

„Platí to aj pre nás,“ pripomenul František. „Kolkí by sme si zaslúžili odsúdenie! A bolo by to spravodlivé odsúdenie. No on odpúšťa!“ Ako? „Svojím milosrdenstvom, ktoré však hriech nezotiera, pretože zotrieť ho môže len Božie odpustenie, kým milosrdenstvo ide ešte ďalej.“ Je to, ako keď „hľadáme na nebo, na množstvo hviezd, ale keď ráno vyjde slnko, v toľkom svetle hviezdy nevidieť. Také je aj Božie milosrdenstvo. Je to veľké svetlo lásky, nehy, lebo Boh odpúšťa nie nejakým dekrétom, ale milým pohladením“. Robí tak, „hladiac naše rany po hriechu, lebo jemu záleží na odpustení, záleží mu na našej spásе“.

„Ježiš je takým spovedníkom,“ dodal pápež František. „Neponižuje cudzoložnú ženu, nehovorí jej: ‚Čo si to urobila? A kedy si to urobila? A ako si to urobila? A s kým si to urobila?‘ Naopak, hovorí jej: ‚Choď, choď a odteraz už nehreš!‘ Veľké je Božie milosrdenstvo, veľké je Ježišovo milosrdenstvo – odpúšťa nám pohladením.“

Jubilejný rok milosrdenstva je dôsledkom tohto odkazu, ako aj toho, že je stálym stredobodom Františkových kázní. Keď som 13. marca 2015 počúval homíliu pôstnej liturgie, na ktorej konci pápež oznámil vyhlásenie mimoriadneho Svätého roka, uvažoval som, že by nebolo zlé, keby som mu mohol položiť niekoľko otázok spojených s témou milosrdenstva a odpustenia, aby vysvetlil, čo tieto slová znamenajú preňho ako pre človeka a kňaza. Bez starostí, či ulovím nejaký efektný výrok, ktorý by mohol vojsť do mediálnej diskusie o synode o rodine, často sa meniacej na derby medzi opačnými stranami fanúšikov. Bez toho,

aby sme vstúpili do kazuistiky. Zapáčil sa mi nápad urobiť s ním rozhovor, v ktorom by sa prejavilo Františkovo srdce, jeho pohľad. Mať text, ktorý by nechal otvorené dvere v čase, akým je Jubileum, keď chce cirkev osobitným a významnejším spôsobom ukázať svoju milosrdnú tvár.

Pápež návrh prijal. Táto kniha je výsledkom rozhovoru, ktorý sa uskutočnil v jeho byte v Dome svätej Marty vo Vatikáne počas dusného júlového popoludnia minulého roku, pár dní po jeho návrate z cesty do Ekvádoru, Bolívie a Paraguaja. Krátko predtým som mu poslal zoznam tém a otázok, ktorých som sa chcel dotknúť. Prišiel som k nemu vyzbrojený tromi magnetofónmi. František ma očakával. Na stolíku ležala Biblia a výroky cirkevných otcov. Na nasledujúcich stránkach si môžete prečítať obsah rozhovoru.

Dúfam, že opýtaný sa neurazí, ak prezradím jeden detail zo zákulisia, lebo ho považujem za veľmi dôležitý. Hovorili sme o ťažkosti priznať si, že sme hriešnici. V prvej verzii, ktorú som pripravil, František tvrdil: „Liek existuje, uzdravenie existuje, stačí, ak spravíme krôčik smerom k Bohu.“ Keď si text prečítal, zavolať mi a požiadal ma, aby som dodal: „... alebo ak aspoň túžime vykročiť.“ Tento výraz som ja pri prepisovaní nešikovne vynechal. V uvedenom dodatku, presnejšie v správne upravenom texte, vidno srdce pastiera, ktorý sa usiluje zosúladiť s milosrdným Srdcom Boha a robí všetko preto, aby hriešnika získal. Neprehliada ani ten najmenší náznak, aby mohol darovať odpustenie. Boh nás očakáva s otvoreným náručím, stačí, ak k nemu vykročíme ako márnотratný syn.

Ak však nemáme silu ani na takýto krok, lebo sme slabí, stačí aspoň túžba vykročiť. Podľa skúsenosti cirkvi, ktorá sa nepovažuje za nejaký hraničný priechod, ale hľadá akúkoľvek možnú cestu na odpustenie, je to dostatočný začiatok, aby mohla pôsobiť milosť a mohlo byť darované milosrdenstvo.

Niečo podobné nájdeme v románe Brucea Marshalla *Každému po denári*. Hlavná postava knihy otec Gaston mal vypovedať mladého nemeckého vojaka, ktorého francúzski partizáni odsúdili na smrť. Vojak vyznal svoju vášeň k ženám a početné ľubostné dobrodružstvá, ktoré prežil. Kňaz mu vysvetlil, že ak chce získať odpustenie a rozhrešenie, musí to oľutovať. On však povedal: „Ako by som mohol ľutovať? Páčilo sa mi to, keby som mal príležitosť, robil by som tak aj teraz. Ako mám ľutovať?“ Vtedy otcovi Gastonovi, ktorý chcel tohto osudom poznačeného a vlastne už zomierajúceho kajúcnika rozhrešiť, zišla na um geniálna myšlienka: „A teba nemrzí, že ťa to nemrzí?“ Vzápätí mladík spontánne zopakoval: „Áno, mrzí ma, že ma to nemrzí.“ Čiže je mi ľúto, že som to neoľutoval. Práve to bolo pre milosrdného kňaza zábleskom, aby mohol dať rozhrešenie.

A. T.

I
ČAS MILOSRDENSTVA

Svätý Otec, môžete nám povedať, ako sa zrodila túžba vyhlásiť Jubilejný rok milosrdenstva? Čo vás inšpirovalo?

Nebolo to nič zvláštne či jednoznačné. Mne veci prichádzajú samy, sú to Pánove záležitosti a ja ich uchovávam v modlitbe. Nikdy sa nespolieham na prvú reakciu na nejakú myšlienku, čo mi príde na myseľ, alebo na návrh, ktorý dostanem. Nerobím tak aj preto, lebo prvá reakcia je zvyčajne nesprávna. Naučil som sa čakať, zveriť veci Pánovi, poprosiť ho o pomoc, aby som sa vedel lepšie rozhodnúť, aby som sa nechal viesť.

Milosrdenstvo pre mňa predstavuje najdôležitejšie Ježišovo posolstvo. Môžem povedať, že to pomaličky rástlo v mojom kňazskom živote ako dôsledok skúsenosti spovedníka, mnohých pozitívnych a krásnych udalostí, ktoré som zažil.

Už v júli 2013, niekoľko mesiacov od začiatku vášho

pontifikátu, ste počas spiatočného letu z Ria de Janeiro, kde sa slávil Svetové dni mládeže, povedali, že naše časy sú časom milosrdenstva.

Áno, som presvedčený, že teraz je čas milosrdenstva. Zranenému ľudstvu cirkev ukazuje svoju materskú tvár, svoju tvár mamy. Nečaká, kým zranení prídu a zaklopú na jej dvere, ide ich hľadať na cesty, zhromažďuje ich, objíma a lieči, snaží sa, aby sa cítili milovaní. Vtedy som povedal, a som o tom čoraz viac presvedčený, že to je *kairós* – priaznivý čas, že naše časy sú *kairós* milosrdenstva, sú to priaznivé časy. Keď svätý Ján XXIII. slávnostne otváral Druhý vatikánsky koncil, povedal, že „Kristova nevesta uprednostňuje používanie lieku milosrdenstva namiesto používania zbraní prísnosti“. Blahoslavený Pavol VI. vo svojich *Myšlienkach o smrti* vyjadril základ svojho duchovného života, použijúc slová svätého Augustína úbohosť a milosrdenstvo. „Moja úbohosť – Božie milosrdenstvo,“ napísal pápež Pavol VI. „Keby som aspoň vedel ctiť, kým si ty, Bože nekonečnej dobroty, vzývajúc, prijímajúc a sláviac tvoje najsladšie milosrdenstvo.“ Svätý Ján Pavol II. pokračoval v tejto ceste ešte ďalej encyklikou *Dives in misericordia (Bohatý na milosrdenstvo)*, v ktorej tvrdil, že cirkev žije opravdivým životom vtedy, keď vyznáva a hlása milosrdenstvo – túto najpodivuhodnejšiu vlastnosť Stvoriteľa a Vykupiteľa – a keď privádza ľudí k prameňom Spasiteľovho milosrdenstva. Okrem toho zaviedol sviatok Božieho milosrdenstva, zvýraznil postavu svätej Faustíny